

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 788.

מכתב אל המו"ל *

רב גדול ונכבד.

גידה"ק הניעני לנכון, וצר לי מאד על אכזרן מכתבי הראשון אשר כתבתי למעכתה"ז זה שבועה שבועות, בו הגדתי באריכות כי מאד ישמה לבי לבשורה הנעימה, כי התפוררו גדולי הרבנים הי"ו והחכמים אשר כח בהם לעמוד בהיכל הסופרים והספרות לצאת למלחמת מגן הדת ועזרת אמונתנו הקדושה, ולהראות המשבילים הישרים בלבותם את יפיה וטובה, וכבר לפני שנים רבות החלפתי בזה מכתבים עם הרה"ג מוה"ר יהושע העשיל לעווין ז"ל מוואלאוין (הנפטר בפאריז תנצב"ה), ומכתבו היקרים שמורים אצלי עד הנה, והנה קשה עתיקא מחדתא, גם אין עתותי בידי בעת להרחיב הדברים שנית ולשפרם כיאות לענין נכבד ונעלה כמזהו העומד ברומו של עולם היהדות שהיא נשמת רוח אפנו מעוז ומבצר אומתנו, לכן בקשתי ממעכת"ז שיקה מידי לרצון את המאמר הזה אשר אני שולח לו (ובהמשכו יבואו דברים נכבדים מכ"י שהכאתי עמדי מארצות הקדם) כדורון לקוראי מחברתו, אשר המאמר הזה הוא אך ראש מאמר ארוך אשר אקוה בע"ה לתתם לפני הקוראים כפעם בפעם בפנה זו, וברצות ד' לא אחדל בימים הבאים לצאת במחברות הבאות למלחמת מצוה נגד מהרסי הדת והרובי קרתא. ולתפלה לאדון השלום, ולבקשה מאת כל חובבי עמנו ומוקירי תורתנו להיות בתומכי מעכתה"ר, אשר אמנם אחי כיהודא ועוד לקרא, כי כלום גדולי הדור להסכמתי הם צריכים? אמנם כבר אמר דהע"ה חבר אני לכל אשר יראוך כו', ומי רואה גדולי ישראל נמנין לדבר מצוה ולא נמנה עמחם? וברכה מרובה ושלמא רבא מאת עבדו מוקירו ומכבדו.

אברהם אלי' תרכבי

הדשים גם ישנים 6 א. 6 **

זכרונות ממסעי לירושלים תוב"ב ובארצות הקדם

(בחדשו סיון—אלול התרמ"ז)

[אזכרת תונה לכבוד נשמת אבי מורי ועמרת ראשי הרב ר' יעקב בר אלחנן תרכבי]
הכ"מ הנפטר בירושלים עה"ק ביום ד' י"א אלול התרנ"ד. ה' יחונן עפרו].

בפעם הזאת אציין לקוראים המבינים בקצרה את רשימת הספרים בכ"י אשר על הרוב השקפתי עליהם כהפזון ובמעוף עין, וכאשר ירהיב לי ה' אקוה להציע גם זכרונותי בענינים אחרים אשר להם קשר והתיחסות לבני דורנו זה הקוראים אחרינו — הדורשים וחוקרים בעתות קדומים — הנכם דורשים אל המתים! ולא ישימו על לבם כי הצדיקים ופעליהם היים הם אף במיתתם, וכי הענינים והאנשים אשר יהשכו הם להיים התעייף עיניך בהם — והם פגרים מתים!

אצל

(* מאסף הפסגה. **) הנומערין הראשונים יצאו לאור ע"י המליץ והאסף.

כ"י שראיתי בירושלים עה"ק

כ"י א', אצל הנכבד ר' ישראל שמעון שיין (חתן ר' חיד"א השני כאשר יקראו לו) ראיתי פסקי ר' ישעיה האחרון עם ציורים לכל הלכה, נכתב בשנת קל"ד לאלף הששי (1374 למנופוס) מר' יקותיאל בכ"ר שלמה למורו ר' מנחם ישורן [יחיה שנים רבות ומבורח] בכ"ר נתן.

כ"י ב', אצל הרב ר' יום טוב מקאהרה בירושתי' נמצא ס' אלמרשד, והוא ספר מלים למשנה ויד החוקה להרמב"ם כשפת ערבית מר' תנחום ירושלמי, חסר מעט בראשו וסופו, באלמרשד זה (שחלקים ממונו ימצאו גם באוצר הספרים דפה) יביא בפעם בפעם מספרי גאונים קדמונים וחכמי ישראל שנאבדו מאתנו, כמו למשל מחבורי רב שרירא גאון ובנו רב האי גאון, וכיחוד מספר המלים של האחרון הנקרא אלה אוי (ס' המוסף או החולל) מאלכמאל (ס' השלם) של ר' יעקב בן אלעזר וכדומה.

כ"י ג', אצל הרב הנ"ל נמצא גם מהדורא תניינא מס' תקון יששכר על המולדות מר' יששכר ב"ר מרדכי' סוסאן ובכ"י נתקנו ונוספו כמה דברים על הנדפס וכפי הנראה ממחבר עצמו.

כ"י ד', ס' מתק שפתים חידושי ברכות ושבת מהרב אברהם בר' ישראל יפה מוועקשנא, ב' ברכים ק"ע וק"ל דפים פאליא.
כ"י ה, שו"ת בית ישראל מהרב הנ"ל ביחד עם חידושי עירוכין קנ"ה דפים, גם שני אלה ימצאו אצל הר"ר יו"ט ישראל.

כ"י ו', אצל הנכבד ר' שמואל ב"ק בנו של הרב ר' ניסן ב"ק ז"ל, ראיתי קובץ תפלות ותשבחות, קמיעות וליקוטים שונים, מעשה סנדבאר ועוד. הקובץ הזה נכתב בעיר כואי בארץ פרס משנת תקכ"ה עד שנת תקל"ה וע"י מחיבת אותה תו בפרט חפצו לזיוף ולהקדים זמנו בארבע מאות שנה, שם סופר הכ"י הוא משיח בן אליה חסידא והפיוטים גם הפייטנים שנזכרו פה נודעו רק מעט מועד בארצותינו, ואלה הם אשר רשמתי: לר' אליה בן יצחק לפסח — אומה מהורה (ראש הפיוט). לר' זבולון לפסח — זמרת יה. לר' צאלח — צא נא לישע עמך. לר' מרדכי למועדים — אלקי חיות ואופנים סלעים מחסה לשפנים. אהרת לו — אלקי חיות ואופנים שרי צבאות ואחשדרפנים. לר' שלמה לפורים — שימני ראש. לר' מרדכי לפורים — מלכי אתה. עוד לו — מה ידו וידות. לר' ישראל — יעלה יעלה בואי אל גני. עוד לו — יושב שמי שחק. לר' חזקיה בן עזריה לפורים — אלקי ארוממך ואודך. עוד לו לשבת הוה"ט — אלה מועדי. לר' ישראל — ללבי חיש מאורחו, בקשות בשם סדר מוריד הגשם ותיקון הטל — מדבר עבדיכון קדמיון, ואח"ו נמצא סדר ארבע מיתות ב"ד, סדר מי שמאחר לבוא לביהכ"נ. לר' מרדכי בן עזריה לנבואת משה בסנה — סנסני סנסני. פזמונים לברית מילה — ברוכים אתם קהל אמוני. לר' יוסף — נצר אשרקם. לר' צאלח — צפיתי יומי ולילי. לר' ישעיה — יושב בשמים. לר' עזריה — יהיו לרצון. לר' חזקיה שבח לחתן — שירו לאלקים. עוד לו פיוט — חייא וקיימא. לר' שלום — שדי שוכן בשמי מרום. לר' צאלח — צור ישועתי. פיוט לעשרת הדברות בארמית ולכל דיבור מתחיל בנישאתא בישראל ולכסוף תם ונשלם ענין מתן תורה כו', ואח"ו מעשה דר' יוסי ור' חייא שראו אדם א' בשדה והיה מלקט עשבים לרפואה [העתקה בעברית מס' הזוהר]? שבח להקב"ה בענין מתן תורה שקוראין בל"ן חול [ל' פרסי] כדי שיבינו עמי הארצות. לר' דוד בר' מאמין פזמון לברית מילה. — דגל נרים ברוב גילה. קול חתן לר' אביתר — אתה התני תמצא ברכה. לר' פנחס חרירי פיוט למוצ"ש — אשורר לאל המאיר, ואח"ו כתוב משפט החולה, חשוב שמו ושם אמו יום שנפל בו למשכב כו'. נוסח כתובה בשניונים רבים ובהוספות להנהוגה אצלנו, פיוט בתור שיחה בין עתות השנה והחדשים — אתהיל בשבח האל, סגולות וקמיעות עם ציורים וכו'. כ"י ז', קמיעות וגוללות עפ"י קבלה מועשית עברית וערבית (גם זה אצל רש"ב). כ"י ח', ספר רפואות ישן נושן חסר בראש וסוף (אצל הנ"ל).

כ"י מ', אצל ר' מאיר שענביום ראיתי פי' הרלב"ג על איוב ומשלי, קלף בתבנית 16.
כ"י י', דיואן קינות ומכתבים לר' יעקב בן צור וכו' דברי הפיץ (נייר בתמונת
12) (אצל רמ"ש הנ"ל).

כ"י י"א, ספר רפואות שנתחבר בארצות יון ורומניא, ובגליון ספר אלמנטור
(הוא אלמנטור) נייר 4 (אצל הנ"ל).

כ"י י"ב, ספר דרושים הנקרא אדם ישר לרח"ו, נייר פאליא, ועוד הרבה ספרי
קבלה שלא בדקתים נמצאים אצל רמ"ש.

כ"י י"ג, אצל ר' נתן קורנל ז"ל ראיתי פירוש תנ"ך לחכם בלתי נודע המפרש גם
את דברי רש"י, נייר פאליא.

כ"י י"ד, קיצור מרדכי מהרב ר' שמואל משליצט, נייר 4 עם הגהות בגליון
(אצל הרנ"ק).

כ"י ט"ו, ס' מקור חיים בהלכות שהימה וטריפות מנהג צנעא (בתימן אשר
בדרום ערב) מה"ר יהי"א בן יעקב צאלח, העריכו וסדרו עפ"י ס' זבח תודה

מה"ר יהי"א בן יוסף צאלח וקצורו הנקרא 'שערי קדושה', נייר 12 (הרנ"ק).
כ"י ט"ז, סדר תפלות לר"ה כפי מנהג בני תימן מנוקד בניקוד הבבלי או האשורי,
נייר 12 (הנ"ל).

כ"י י"ז, לקומים בקבלה מאברהם היכיני הידוע, נייר 4 (הנ"ל).
כ"י י"ח, ספר תפארת ישראל להר"ר ישראל כנסו לקומים וחדושים על
סדר א"ב, נייר פאליא (הנ"ל).

כ"י י"ט, ס' שרשי השמות עפ"י א"ב להרמ"ז על שמות הקבלה, נייר פאליא (הנ"ל).
כ"י כ', ס' אלפסי זוטא להרמ"ע מפאנו, נייר פאליא (מכ"י זה הדפיסו הרנ"ק).

כ"י כ"א, סדור תפלות מנהג בני תימן, נייר 12, (הנ"ל).
כ"י כ"ב, ס' חזון נחום על משניות סדר זרעים מהר"ר אליעזר בן יעקב נחום
מאינדינו, ב' כ"י נייר פאליא, ובתמונת 4 (אצל ר' שמעון כהן).

כ"י כ"ג, לקומים וחדושים לש"ס [ס' חושבי שמו?] עם מראה מקומות, (הנ"ל),
וגם איזה ספרי קבלה נמצא אצלו.

כ"י כ"ד, אצל פקיד הקראים בירושלים בבית התפלה שלהם, ששמו משה לוי,
ראיתי תנ"ך ישן שבסופו תמצא הרשימה הזאת, אני משה ב"ר מנחם דאלבורג-נש
זללה"ה כתבתי ומסרתי זה הספר הנקרא מקדשיה לה"ג ר' מרדכי ב"ר יצחק זללה"ה
אנדוראן דשפונין נר"ו וסימתיו בירח סיון שנת שמונים ושתים לפרט האלף
הששי [1322 למספרם] המקום יזכהו להגות בו וכו'.

כ"י כ"ה, פי' שמות בערבית לנשיא הקראים דוד בן בעז, העתקה חדשה (הנ"ל).
כ"י כ"ו, קיצור ס' הובת הלכות של הקראי דניאל פירוז הנקרא אלמרשד
ומהותו הודיע ר' שמחה פנסקר בארענט (הנ"ל), עפ"י כ"י שנמצא כעת באוצר
הממשלה רפה.

כ"י כ"ז, חבור ערבי אודות האמונות השונות מסעד בן מצור שבו נמצאים
איזה דברי הפיץ, ועפ"י כ"י ברלין הודיע שמינישניידער טבעו (הנ"ל), וגם כפה
נמצא כ"י ממנו.

כ"י כ"ח, פירושי תנ"ך בערבית להקראי יפת בן עלי בכמה חלקים (הנ"ל).
כ"י כ"ט, גם חבור רבני ראיתי אצל הקראים והוא מכיל ביאורים והגהות על
מכילתא ספרא וספרי מרב בלתי נודע לי.

כ"י ל', תנ"ך כשני כרכים עם מסורה ארוכה יותר ממסורה הגדולה שלנו (כ"י
ארץ תימן) ראיתי אצל הארזומאנדריש הרוסי אנטונין בירושתי'ו.

כ"י ל"א, חלק מיד החוקה להרמב"ם בכ"י תימן (הנ"ל), גם חלקים מס"ת על
עורות שאינם מעובדים וכלי תנ"ך נמצאו אצלו.

כ"י ל"ב, אצל ר' דוד סאלאמאן נמצא תורה עם תרגום אונקלוס המנוקד בניקוד
הבבלי ועם תרגום ערבי (מרב סעדיה גאון?), כ"י תימן, נייר 4 קרוע מעט, וכראשו
נשלם מהעתקה חדשה.

כ"י ר"ג, אלפסי למדר נשים כ"י קלף ישן ובסוף כתובות נמצאו שלשת ההלכות בערבית שבבר נדפסו מלאנדווער ואחרים.

כ"י שראיתי בדמשק

כ"י א', סידור עפ"י כוונת האר"י והרח"ו עם ציורים, נייר 4 בכתובה יפה, נכתב בשנת תקי"טרתק"ך ע"י ר' אברהם שמשון בה"ר יעקב יוסף הכהן, ויביא את מהר"י מקראקא תלמיד הרח"ו, סידור של אדוני אבי נר"ו, מורי מהר"ב ז"ל כל ימי היותו בארץ ישראל, (אצל ר' משה מהדב).

כ"י ב', תנ"ך הנקרא כתר השייך לבית פרחי עם כמה ציורים בזהב וצבעים שונים, קלף פאליא, ובו נמצאו כמה דברי חפץ. כן בדף א' וב' תמצא הרשימה: אני אלישע ב"ר אברהם בר' בנבנישתי המכונה קרשקש וחצ"ו [יחוקהו צורו וגואלו] זה הספר של ארבעה ועשרים המכונה בפי התמון מקדשיה וסימתיה יום רביעי שלשה עשר יום לחודש כסליו של שנת חמשת אלפים ומאה וארבעים ושלוש לבריאת עולם [1382 למספרם] וכו', ואלף ושש מאות וארבעה ותשעים שנה למנין שמרות והוא מיום שנסתלקה נבואה מישראל שהוא סוף זמן חגי זכריה ומלאכי, והוא תחלת אנשי כנסת הגדולה, והיא היתה שנת ארבעים אחר בנין בית שני, והיא שנת שלשת אלפים וארבע מאות וארבעים ושמונה שנים לבריאת עולם, והוא תחלת מלכות אלאסכנדר ואלף וארבע מאות ועשרים לחשבון אלא צפר הוא מלך רומי שהרקיע הנהר בנחשת [כמה דיו נשפתן לברר מדוע נקרא חשבון הנחשת]! וכו' וכו'. ואני אלישע קרשקש הנזכר למעלה ראיתי את כל המעשים שנעשו תחת השמש והנה הכל הבל ורעות רוח, ומכל עמלי שעמלתי בזה העולם לא נשאר בידי כי אם זה החפץ וקראתיו זהו חלקי מכל עמלי, כי זה הפסוק עולה כחשבון אלישע וא' יתר שהוא אחד ושמו אחד, וחשבתיו אל"ף באותיותיה, ועולה כחשבון כינוי שמי שהוא קרשקש שעולה אלף לא פחות ולא יתר וכו' וכו'.

ודברים הרבה ימצאו בלקוטיו הארוכים שעל הרוב נעתקו מאגרת רב שרירא גאון ומס' הקבלה להראב"ד וכדומה, אולם נמצאו בהם גם איזה דברים שלא נדע מקורם, וגם נוסחאות ישרות במאמרים הנודעים לנו ממקום אחר. ואציג איזה מהם לדוגמא, שמות הנשים הקדמוניות, [ר"ל של האנשים הנזכרים בכתבי הקדש, ואשמיט פה שמות הנשים הנזכרים בכה"ק]. אשת קין הויה. אשת הבל סומקמא. אשת שת פטורה. אשת אנוש נעים. אשת קינן מחוללת. אשת מהלאל דינר. אשת ירד ברכיה בת דיצא. אשת חנוך ערכי בת דינאל. אשת מתושלה עדנה בת עדל. אשת למך שמה בת אנוש. אשת נח מורע בת ברכיאל. אשת שם מחלתיבן. אשת חס סמנת נבו. אשת יפת בתנתנבו. אשת ארפכשד רצויה, אשת שלה מלכה בת ככר. אשת נחור יסכה בת נוסה. אשת תרה אמתלא בת כרנבו [בתרא צ"א אמתלא]. שם האמהות, שם אשת ראובן עדה, אשת שמעון יכה, אשת לוי נבנת, אשת ישכר עזקה, אשת זבולון עזני, אשת דן עגלה, אשת נפתלי רצויה, אשת גד מעכה, אשת אשר יונה, אשת בנימין יסכה. אחרתיה דשמשון נשיק [בתרא שם]. אשת ישמעאל גיגית. אימיה דיונה יועם בת אזור. אימיה דדוד כו', [יעתיק כל השמות הנזכרים בכתרא שם], ומצאתי במקום אחר אשת נח נעמה. ואולי שתי נשים היו לו, [ראה בס' הישר ושם כתוב כי אשת למך אשמוע בת אלשוע, ובשאלת הקבלה הביא כי שם אשת נח מוציאה או ארציאה או ארסי פריסקה [ר"ל ארסי הזקנה] —

עוד מצאתי שם, אילין פסוקיא דהוו כתיבין בספר אורייתא דאשתכח ברומא והיא גנוזה וסתומה בכנישתא דסוירוס בשינוי אותיות ותיבות. והנה טוב מאד, מות, [כמו בתורתו של ר' מאיר במדרש]. כתנות אור — כת נור כתיב. הכצעקתה — הכצעקתם כתיב. ואמר יי אלקי אדוני אברהם — ומארע כתיב [1] את כרתו ליעקב

ליעקב — מכרתו כתיב. הנה נא זקנתי — יומי מתי כתיב, [מן יום בא בימים] כריה שדה — סדה כתיב. יעוש דואהליבמה וכן דואלה בני יעוש — יעיש כתיב. ויקומו וירדו מצרימה — מצרים כתיב. אליפו בן עדה — בנערה כתיב, לאב לפרעה — פרעה כתיב, ואקברה שם [צ"ל את מתי שמה] — שם כתיב, הבאים מצרימה — מצרים כתיב, מרעמסס — מרעמסס כתיב. לבית יעקב ותניד לבני ישראל — לבית כתיב תרוייהו. והמשה ברוחם לקרשי — לא היה כתוב בריחים. ולקה הכהן מפר [האותיות פר נחקו בכונה וצ"ל מדם] — מדמ כתיב, [!] וככשה אחת בת שנתה תמימה — תמימים כתיב. כל בא לצבא דקתה — הבא כתיב. עריסותיכם לדרותיכם — לדרים כתיב. מאת המדינים אחר תאסף — אשר כתיב. ויבאו אל משה ואל כל עדת — לא היה בו כל. ויקרבו ראשי בני יוסף — בן יוסף כתיב. ולא אביתם — אביתו כתיב. ויעשו גם הם — הם כתיב. אותנו ביד האמרי — האמר כתיב. לא תקח האם על הבנים — האבנים כתיב, [מן וראיתן על האבנים בריש שמות?]. ומלח שרפה — שרפת כתיב. כמחפכת סדם — כמחפכת אל קים כתיב [כמו שכתוב בישיעה י"ג י"ט]. אמרתי אפאיהם — אף איהם כתיב [!] יבא מורה צדק ויאמר אלינו בימינו, ע"כ.

מזה נראה כי הסופר ר' אלישע — כמו הרבה סופרים אחרים בימי הבינים — לא היה מבחין בין טוב לרע, והעתיק חלופי קריאה שהם שבושים גלויים מסופר מאן דהו שכתב כד ניים ושכיב, והנה לפני איזה שנים הודיע ידידי ה"ר אברהם עפשטיין מווען במ"ע אשכנזי כי גם הוא מצא בכ"י אודות ס"ת מכנישת אסורוס ברומא, ואחר כן מצא גם ידידי הר"א נייבויער דומה לזה אודות הס"ת הנ"ל, בכ"י באוצר הספרים בפאריז, ואולי תחת סורוס צ"ל אסורוס ורחף לפני הכותב הראשון השם אסורוס בן אנמונינוס [ע"ז דף י"].

עוד הביא ר' אלישע קרשקש: אילין ראשי גלותא, יכניה שאלתיאל זרובבל ומשולם והנניה וברכיה וחסדיה וישעיה ועובדיה ושכניה ושמועיה וחזקיה ועקב והנן ושפט וענן ונתן דצוציתא הוא עקבן בן נחמיה והונא בן נתן ונתן ורבנא נחמיה ורבנא עוקבא ואבא מרי ורב כהנא ורב הונא ומר זוטרא והונא מר הוא חכם ורב כפנאי ובוסתנאי חנינאי בר אדוי וחסדאי ושלמה ויצחק הוא איסקוי יהודה וכאי הוא אבוי משה ויצחק הוא אסקוי ודוד בן יהודה וחסדאי, סליקו ראשי גלותא — והנה סדר ראשי גלותא זה משנה מתנוסח בסדר עולם זוטא ויוחסין דפום אמשטרדם (דף ז'), וריש גלותא בשם אסקוי נזכר בתשובות הגאונים שנדפשו מאתי בספר מקיצי נרדמים כמו שהעירוני שם עמוד 378.

גם כמה שהעתיק הסופר ר' אלישע מאגרת רש"י ומספר הקבלה מצאתי שינוים והוספות, כן בסוף אגרת רש"י הנוסחא היא כך: ובשנת רצ"ח אסתמיך אדוננו האי באבות בית דין, ובשנת שט"ו נסכך בנאונות ונפטר אדוננו שרירא בתשרי שנת ש"ו. כלל שני מלכותו ל"ח שנה, ובשנת שמו"ט נפטר אדוננו האי בניסן, כלל שני מלכותו לד' שנה, ונפטר אדוננו (שמואל הכהן בן אדוננו) חפני בהדש אב שנת שכ"ד, ונפטר בנו אדוננו שמואל הכהן גאון ליל המישו חודש כסליו שנת שמו"ה — ובסוף קבלת הראב"ד הנוסח כזה: ועוד שהם [הקראים] כמלים כמיעוטן שאתה מוצא קהלות ישראל שהיו פושטות ממדינת סלא בקצה המערב אל תהראב [צ"ל תהארט] בראש המערב וקצה אפריקא ומצרים וארץ הצבי וארץ ערב וארץ שנער וארץ עילם וארץ פרס וארץ דדן וארץ הגרנשו ונקראת גארן [גרנאן] ותברסמאן ואלדילם עד נהר א את ל [הוא שם הנהר וואלגא ברומיא] שהיו שם גוי כזרים [צ"ל גויים כזרים] שנתגייירו ויוסף מלכ' [מלכם] שלח ספר לרי' חסדאי הנשיא בר יצחק בן שפוטס והודיעו שעל רבנות משתדל הוא וכל עמו והיו בטולימולה מכני בניהם תלמידי חכמים וכו'.

כ"י ג', בכית הכנסת של ה' חושבאשא אלענאבי נמצא תנ"ך על קלף עם מסורה גדולה וציוורים הנכתב מר' מנחם כ"ר אברהם מאלך בעד ר' יצחק ברי' אברהם חדאד ונשלם ביום כ' י"ז לאדר שנת ה' אלפים ועשרים לבריאת עולם (1860 למספרם).

כ"י ד', אצל ה"ר אברהם חיים גלאנטי ראיתי ספר ליקוטי האר"י והרח"ו וה"ר

יוסף מכול שהיה במצרים. ועל דף אחד הנוסף בראש, שאולי הוא מכ"י אחר כתוב: לכן קראתי שמו ס' הוא גלי עמיקת א ומסתרת א גם הצעיר שמואל ידיעי חלבי בר כר' משה חלבי נ"ע, נייר 40. ועוד נמצאו אצלו כמה וכמה כ"י מעין חיים, פרי עין חיים, ס' השערים לרח"ו והגהות ופירושים עליהם מהרמ"ו (ר' משה זכותא) הנשיא (ה"ר נתן שפירא) הרימ"א (כפי הנראה הוא ר' יום טוב אזולאי) ואחרים, גם סדרים עפ"י האר"י ורח"ו עם כוונות ומנהגים מר' חיים הכהן מארם צובא וכדומה.

כ"י ה', בישיבת הר"י שמעיה שם ראיתי ס' קדש הקדשים לר' נתן כה בקבלה, נייר 5.

כ"י ו', פירוש על התורה לה"ר אפרים בר' שמשון ע"ד הרמז והגימטריא עם הוספות ולקטים אחרי כל פרשה מחכמי אשכנז וארצות המזרח, ועל השער תמצא רשימת המעתיק בזה"ל: ואני המעתיק מצאתי זה הספר כתוב אצל חכם גדול וכתוב שחיברו הר"ר אליעזר מגרמישא וללה"ה, נייר 4 (שם בישיבת).

כ"י ז', ספר בית זבול וגם מקור חיים, מראה מקומות הפסוקים בש"ס ומדרשים, מה"ר אליעזר בר' יהושע המכונה בנפוש קרשקש מן הגולה אשר הגלתה עם המגורשים ממלכות צרפת בגרוש שלישי שנת כל"ה גרש גורשנו [1295 למספר] נייר 4 (שם).

כ"י ח', ס' בן פורת יוסף, דרושים לה"ר יוסף בר מאיר גרסון, נייר 4 (שם).

כ"י ט', שאלות ותשובות הר"ר יעקב קאשטרו, נייר 4 (שם).

כ"י י', פירוש התורה לפי סדר הפרשיות, חסר בראשו וסופו, נייר 4 (שם).

כ"י י"א, חלק מס' מורה נבוכים, קלף 4 (שם).

כ"י י"ב, ס' ביאר'ן רש"ד למאמרות אריסטו. ס' המליצה ועוד, נייר 4 (שם).

כ"י י"ג, ביהד עם התשובות הנדפסות המיוחסות להרמב"ן נמצא חלק גדול ממוסק ככ"י (שבלי חלקט או ארחות חיים) נייר פאליא, גם כמה וכמה כ"י מספרי הרח"ו והרנ"ש ואחרים נמצאו שם כמו בכל אסיפות כ"י שראותי בארצות המזרח, כי אחינו הספרדים התעסקו הרבה מאד בחכמת הקבלה.

עוד ראיתי להעיר כי בכל ביהכ"נ ישן שבדמשק נמצא תנ"ך והוא סגור בכל השנה בארון מיוחד, וכמ' באב מוציאין אותו לקרוא באיוב וכדברים הרעים שבימימיה (ובמקומות אחרים מוציאים הכתר ביהכ"נ), ורובם ככולם נכתבו בערך מחמש מאות עד שבע מאות שנה קודם לזמננו, רק בביהכ"נ של שימע (כן נקרא) נמצא כתר המכיל עתה רק את התורה, ולא נמצא בו זמן כתיבתו, אולם אחד מבעלי הקדושים רשם עליו בסוף כי נפטרה אשתו בשנת ד' תתקמ"ג [1183 למספר] וגוף חכ"י בכתיבה יותר קדומה, ורגלי אותיות ה' וק' מחוברים לגניהן ואיזה מלות במסורה מנוקדות בנקוד האשורי.

ארם צובה, חלב, (והעמים יקראו להעיר הואת: אלעפפא)

שם נמצא בית תפלה גדול לישמעאלים שלקהוהו מיד היהודים, ועפ"י ספור אחד נקרא הבית גמיע אל היאת (בית תפלת הנחשים), ובכותל אחד תמצא כתובת וזה נוסחה: תאריך היא אלהאיש ש' ת"ק (שורה שניה) נ"ג לשטרות, בנה אלאמאן (שורה ג') הליל בר נתן בלא אנרה [וזמן זה הכותל ש' תקנ"ג לשטרות בנהו האומן הלל בר נתן בחנם], והנה רבים חשבו ויחשבו כי הכתובת הזאת היא משנת תקנ"ג לשטרות (342 למספר), אולם אחר הבדיקה היטב ראיתי כי תחת אות הש' בשורה א' נראה קו מחוק כזה /, ולכן יוכל היות כי נתקן הש' מן א' ור"ל אתקנ"ג (1342 למספר) ואף אם נניח כי בעצם וראשונה היה כתוב ש' ין בכל זאת אין ספק אצלי שהפרט הוא משנת אתקנ"ג, ועוב המחוקק את האלף וחשב רק מתחלת אלף השני לשטרות, במנהגנו עתה בהשבון היצירה לחשוב מתחלת האלף האחרון (לפ"ק). כ"י א', בביהכ"נ הגדול נמצא כתר המיוחס לבעל המסורה אהרן בן אשר, וזהו מיוסד על הרשימות ~~המיוסד~~ בתוכו. ואלה דבריה לפי העתקתי מוגף הכ"י: זה המצוה

כתובת

המצחף [הספר בערבית] השלם שלע"ש [של עשרים] וארבעה ספרים, שכתב אתו מרי ורבנא שלמה הנודע בבן בויאעא הסופר המחיר רוח ה' תניחנו ונקד ומסר אותו באר היטב [נתקן היטב] המלמד הגדול החכם הנבון אדון הסופרים ואבי החכמים וראש המלמדים המחיר במעשיו הטובים במפעליו היחיד בדורותיו מר רב אהרן בן מר רב א שר תהי נפשו צרורה בצרור החיים עם הנביאים והצדיקים והחסידים הקדוש אתו השר הגדול האדיר האביר מרנא ורבנא ישראל תפארת כל ישראל, החכם והנבון החסיד הישר הנדיב ירים ה' דגלו ויצוין נורו ויגביה עזו ממדינת בצרה בן מר רב שמחה בן מר רב סעדיה בן מר רב אפרים רוח ה' תניחם לירושלים עיר הקודש על זרע ישראל קהלת יעקב עדת ישורון (עמוד ב') בעלי המדע מגולת החכמים, [המלות המדע והחכמים נכתבו על המחק, וראה הערתי למטה] השכנים בהר ציון אלהים יכוננה עד עולם מלה קדש לה' [בגוף הכ"י שם בן ד' וכן למטה] לא ימכר ולא יגאל על מנת שלא יצא מתחת ידי שני הנשיאים הגדולים כבוד גדולת קדושת הוד הדר הנשיא יאשיהו והנשיא יחזקיהו בני כבוד גדולת קדושת הנשיא שלמה בן הנשיא דוד בן הנשיא בעז תהי נפשם צרורה בצרור החיים בנן ערן תחת עין החיים כדי שיוציאוהו אל המושבות, והקהלות שבעיר הקדש בשלשה רגלים תג המצות ותג השבועות ותג הסוכות לקרות בו ולהתכונן וללמד ממנו כל אשר יחפצו ויבחרו ואם יראו אלו שני הנשיאים הגדולים מר רב יאשיהו ויחזקיהו יחיים צורם בדרך ההצלחה שיפקדו אותו עם שני אנשים צדיקים ונבונים ויודעים יראי אלהים (עמוד ג') אנשי אמת שונאי בצע יעשו כחכמתם, וכחזקתם, ואם יחפץ איש מכל זרע ישראל מבעלי הבינה מהרבנים [המלה הבינה ואת מ' בראש המלה מהר בנים נכתבו על המחק, וראה למטה] בכל ימות השנה לראות בו דברי יתר או חסר או סתור או סדור או פתום או פתוח או מעם מהמעמים האלו יוציאוהו אלו לראות ולהשכיל ולהבין לא לקרות ולדרוש וישיבוהו למקומו וישמרוהו ולא יתפרד בו איש אין בו אמונה: וה' אלהי ישראל ישום אותו סימן טוב סימן ברכה עליו ועל זרעו ועל כל ישראל, ויתקיים עליו מקרא שכתוב, כי אצק מים על צמא ונגזלים על יבשה אצק רוחי על זרעך וברכתי על צאצאיך: וצמחו בבן [צ"ל בבין] חציר כערבים על יבלי מים זה יאמר לה' אני וזה יקרא בשם יעקב וזה יכתוב ידו לה' ובשם ישראל יכנה וכל הברכות האמורות בו (עמוד ד') יחולו ויבואו ויאתו ויאגורו עליו ועל זרעו ועל כל הנלוים עליו ועל כל מי ישמע [שישמע] ויאזין ויקשיב ויעשה כדברים האלה ולא יחליפם ולא ימירם לעולם ולעולמי עולמים כרוך ה' לעולם אמן.

והנה אודות התנ"ך הזה ועוד חומש אחד דוגמתו המיוחס לבן אשר שקנה מרן בעל בית יוסף במאה אדומים זהב ושלחו אל הרמ"א ז"ל מצפת לקראקא האריכו חכמים רבים כוכוחיהם בשנים ראשונות ממ"ע המגיד ובס' אבן ספיר לר' יעקב ספיר מירושלים ובמכת"ע האשכנזים לגרעין ולגייגר, גם השבו כי התנ"ך מארם צובא הוא אשר ראהו הרמב"ם ז"ל במצרים כספר בן אשר וסמך עליו ובעדות הרדב"ן ז"ל בתשובותיו הוליקוהו ממצרים לארם צובא, מפאת זה בדקתי את התנ"ך הזה בעיון גדול ארבע פעמים בהברת הרב אב"ד דשם וכמה מגדולי הספרדים יצ"ו ועלה במצודת הקרית כי התנ"ך הזה בשום אופן איננו קדמון כזמן בן אשר כי אם כמאתים שנה אחריו, ואודות הכתובת שעליו שהבאתי למעלה מצאתי באמת שנכתבה מקראים (וזאת יש להוכיח ג"כ מזה שהשם בן ד' נכתב איזה פעמים ככתיבתו), כי התבוננתי הדק היטב על המחקים ומצאתי כי בעמוד ב' (שורה א' וב') במקום שכתוב כעת המדע היה כתוב בעצם וראשונה המקרא (בעלי המקרא) ובמקום החכמים היה כתוב הקראים, וכן בעמוד ג' (שורה ג' וד') תחת המלות מבעלי הבינה מהרבנים היה כתוב מבעלי המקרא ומתרכנים, ובכל זאת לא תריותו הקראים בזה כלום, כי אחרי שכל התנ"ך הוא מזמן מאוחר הרבה מזה אשר מוכרח מזה שמה שכתוב בכתובת כי בן אשר כתב את המסורה [ומסר אתו] וכן דורו שלמה בן בויאעא כתב את נוף התנ"ך הוא ללא אמת. ואחת משלש אלה: או שהכתובת נכתבה לתנ"ך אחר והדפים שעליהם נכתבה נדבקו ברכות הימים ונספתו אל התנ"ך דארם צובא, או שהקראי ישראל בן שמחה

שמה מבצרה שהיה בזמן הנשיאים הקראים יאשיהו ותוקיהו בני הנשיא שלמה (שלמה זה איננו הקדמון שא"כ היו בניו במאה ה"א למספרם בעת שהתנ"ך לא היה עוד בעולם כי אם מאוחר מסוף המאה ה"ג או מראש המאה ה"ד למספרם) מעה לחשוב כי מסרת התנ"ך נכתבה מצן אשר, או כל הכתובת הזאת היא מעשה ידי מזויף קראי, וישראל בן שמחה מבצרה לא היה ולא נברא, ואת הכתובות האחרות המובאות מתנ"ך הוזה העברית והערבית שמביא הר"י ספיר [אכן ספיר חלק א' דף י"ז ע"ב, ומעה שם בהכנת הכתובת הערבית כי אנת קל כהכס אלא פת כאך ר"ל יצא מרשות לרשות בתורת פדיון משלל ירושלים] הפשתי ולא מצאתי, ואולי נאבד הדף ההוא.

כ"י ב', אצל ספרדי א' ששמו לא נרשם אצלי ראיתי קובץ מספרי קבלה המכיל את הדברים האלה: 1. ספר המלכוש הוא חלק א' מס' רויאל שלא נדפס עוד. 2. ספר היכלות וכו' פרקים. 3. ס' מעשה בראשית. 4. ס' שיעור קומה. 5. ס' יצירה עם פי' קצר ע"ד הפשט בלי שם המהבר. 6. שאילת הלום. 7. קמיעות שונות. 8. אילין מוליא ואילין מלאכיא דמשמשין עם כל חד וחד, קלף 4.

כ"י ג', ס' צורת הארץ מהנשיא ר"א בר חייא עם כל הצוירים שנעשו בטוב ויופי (אצל ר' יאשיהו דבה סימון). כ"י ד', ה' דושים על ס' בראשית לפי סדר הפרשיות, והמחבר ששמו לא נודע יביא גם את המהרש"א (אצל ג"כ).

כ"י ה', ס' פזמונים למחברים שונים, ועל הרוב לר' ישראל נגארה, ואצל כל פזמון נרשמה ההברה ר"ל הניגון שמנגנים אותו בו (הנ"ל).

כ"י ו', לקוטים שונים מר' משה סימון (אבי בעל הכ"י) ובתוכם גם זכרונות בערבית יהודית משנת תקע"ג עד תקפ"ד.

כ"י ז', חידושי הרמב"א למועד קטן בכתב ספרדי ישן (לא רשמתי שם בעל הכ"י).

בקארהה בירת מצרים

כ"י א', בביהכ"נ של עדת המסתערים נמצא כתר תורה כ"י מזרחי שנשלם אח"כ בסופו מכ"י ספרדי, ובסופו תמצא רשימת הסופר: אני משלם בר מדרום הסופר כתבתי ספר התורה הזה ליקר החכם ר' (דוד ש"ץ) [המלות הנסגרות כתובות על המחק] בן הנבון החכם ר' (שלמה נ"ע) בחדש כסליו שנת ארבעת אלפים ותתקמ"ט לבריאת עולם [1188 למספרם] למנון שאנו מונין כאן בירדנא מתא המקום יוכחו להגות בו הוא וזרעו וזרע זרעו — וזוה נראה כי בתחלה גלה הכתר מארצות המזרח לספרד וברבות הימים שב מספרד למזרח, ואולי ע"י גולי ספרד.

כ"י ב', בביהכ"נ הנקרא על שם הרמב"ם נמצא חומש עם תרגום ב' חלקים, ובסוף חלק ב' רשום: בשנת ארבעת אלפים וכת"ר ליצירה (960 למספרם), ואח"כ כתוב: זה הספר הנקרא אלהאלי מן כט ועאם וכו' — ושתי הרשימות האלה מזויפות בזמן מאוחר, וכתב הספר הוא אשכנזי.

כ"י ג', בבית תפלת הקראים נמצא ס' נביאים בכתב ידו של משה בן אשר (הוא אבי אהרן בן משה בן אשר הנקרא בן אשר סתם) ובו נמצאו כמה רשימות קדמוניות ומאוחרות.

רשימה א', אני משה בן אשר כתבתי זה המחזור של מקרא על פי כיד אלהי הטובה עלי באר היטב במדינת מעויה טבריה העיר ההוללה כשהבינו עדת נביאים בחורי יי קדושי אלהינו המבינים כל נסתרות והמשפירים סוד הכמה אילי הצדק אנשי אמנה לא כיתרו דבר ממה שניתן להם ולא הוסיפו מאמר על מה שנמסר להם והעצימו והגדילו המ"ק עשרים וארבעה ספרים וייסדום באמונתם בטעמי שכל בפירושי דיבור בחיך מתוק ביופי כאמר יהי רצון מלפני יוצרנו שיאיר עינינו ויגיה לבנו בתורתו ללמוד וללמד ולעשות בלב שלם ובנפש הפצה ולכל ישראל אמן. נכתב לקץ שמונה מאות שנה ועשרים ושבע שנים לחורבן הבית השני [896 למספרם] שיאמר יוצר נשמות וישוב עליו ברחמים ויבנהו באבני אקדה וספיר וכדכד בנין שלם בנין מקיים בנין שלא יתש ולא יחרס ולא ינתן לעולם ולעולמי עולמים במהרה בימינו ובימי כל ישראל אמן. (עמוד ב') וכל המשנה

מן המתווך הזה או מן הנשתן הזה דבר או מוחק ממנו אות או קורע ממנו דף. אלא אם כן יבין וידע שיש בו דבר ששינוי בו בכתב או בניקוד או במסרת או בחסר או ביתר, אל יהי לו לא מחילה ולא סליחה ואל יהיה בנועם יי' ולא יראה בטוב הצפון ליראיו והיה כאשה נדה וכמצורע מוסגר לכתת אבריו ולשבור גאון עויו ולכלות בשרו מראי ולשפות עצמותיו שלא יראו אמן, הקורא ישמע והשמע יבין והראה ישכיל שלום.

רשימה ב', כתובה בצד אחד מרף זה בתוך רבוע מפסוקי ברכה, וזה נוסחה: זה הדפטר מה שזכה יעבץ בן שלמה ה' ב' ל' ב' נח נפש ועשה אותו לעצמו להנות בו מעמלו ומגיע כפיו ומזיעת אפו לכבוד אלהי ישראל שיאמר יוצר נשמות ויוצרו להנות בו ולנצור ולשמור כל דבר שיש בו ויתן לו הלק טוב ולב טוב וגורל נעים בעולם הזה ושכר טוב לעולם הבא ויזכה יעבץ בן שלמה נוח נפש לחיות בנועם יי' ולבקר בהיכלו ויתן לו אלקי ישראל בנים ובני בנים חוגים בתורה ועסקים במצות וכל הברכות הכלולות בתורה ובנביאים ובכתובים יחולו על ראשו ועל זרעו וכל ישראל בכלל ברכה אמן.

רשימה ג', ברף אחר ובכתיבה מאוחרת בדיו כהה ומוזן מאוחר, וזה נוסחה: זה הדפטר אשר הקדיש יעבץ בן שלמה ללקראין בירושלים עיר הקדש לא ימכר ולא ינאל ולא יעבט ולא יוציאו אותו מביתו וארורים הם בשם ד', [ברשימה שם בן ד' וכן למטה] אלקי ישראל כל מוכריו וכל קוניו וכל מוציאו מחצר יעבץ בן שלמה בעל הדפטר הזה, ולא יאבה ד' סלוח להם כי אז יעשן אף ד' וקנאתו בהם ורבעה במ כל הקללה הכתובה בספר הזה זמחה ה' את שמם מתחת השמים והבדילים ה' לרעה מכל שבמי יש' וכל הקללות הכתובות בכל ספרי המקרא ידבקו בהם ובזרעם אמן, וברוכים הם בשם ה' כל שומרים והקוראים בו באמת יחיו ויראו ישועת ישראל אמן.

רשימה ד', (באותו העמוד בכתב הנוטה למשימא): זה המצחף בלה מקצת כסויו ונקרע וחוקרו ממון חוקן הנכבד אלעזר הלוי בן חוקן חוקר עדיה הלוי אשר התנדב ברות נדיבה לעשותו וולתו [או הכונה כי עשה אלעזר עוד דברים וולת הכיסוי, או כי לבד אלעזר התנדבו גם אחרים לזה] בשנת אתמ"א (1130 למספרם) האלקים יכפול שכרו.

רשימה ה', בסוף ס' מלאכי (בכתב משימא על הגליון): זה הספר הנביאים קדש ליוו אלקים אלקי ישראל הקדיש אותו אחרי גאולתו השר הגדול דויד בן השר הגדול יפת נבר [ר"ל הנודע בכינויו] אלסכנדי על עדת בני מקרא לקראת בו בימי השבתות והתעניות בכנסת אלקהרה תב' ות' ואם הוא או איש מזרעו יושב ישימהו השמש לפניו ואין רשות לאדם להוציאו מביהכ"נ כי אם חס ושלום לצורך וישיבתו בשעת [נמחק ונתקן בעת] השקט וכל המחליף התנאי הזה או הקרושה הזאת ארור הוא ליוו וכל הקללות ידבקו בו וכל השומרו והקורא בו והמשיבו אל מקומו אחר הרוגו ברוך הוא בשם יי' וכל הברכות והשכר הטוב והשלומות יחולו [נמחק ונתקן יהי ו] על ראשו ועל ראש המקדיש השר דויד וזרעו עד סוף כל הדורות וכל ישראל.

רשימה ו', בגליון העמוד השני (בכתב סופר הרשימה השלישית): זה הדפטר הנביאים שהקדיש אותו יעבץ בן שלמה אל כלפי בירושלים עיר הקדש ללקראין אשר יעשו את המועדים ביראת [צ"ל בראית] הירחים יקראו בו כולם ולא ימנע אהר מהם לקרות בו במקום אשר הוא מונח בו בשבתות ובהרשים ובמועדים, ולא ימכר ולא יקנה וכל מי שיגנוב אותו או ימכור אותו או יקנה אותו או יעבט אותו ארור הוא לאלקי ישראל, וכל מי שישמור אותו ויקרא בו ד' [שם בן ד' וכן למטה] ישמרהו ויחיהו ואשר בארץ, וכל מי אשר יוציא אותו מחצר יעבץ בן שלמה ימחה מספר חיים ועם צדיקים אל יכתב אמן, וברוכים הם בשם ד' כל שומרו והקוראים בו באמת אמן:

רשימה ז', בגליון הרף הסמוך שבו כתובים דקדוקי המעמים (בכתב הרשימה הג'), זה הדפטר שמונה נביאים שהקדיש אותו יעבץ בן שלמה בירושלים עיר הקדש אלקים יכוננה עד עולם סלה ללקראין העושים את המועדים על ראית הירח יקראו בו כולם בשבתות ובהרשים ובמועדים לא ימכר ולא יקנה וכל מי שיגנוב אותו או ימכור אותו או יקנה אותו או יעבט אותו, ארור הוא לאלקי ישראל, וכל מי שישמור אותו ויקים מצות יעבץ בן שלמה בעל הדפטר הזה ד' יחיהו וישמרהו ואשר בארץ [ובכתב אחר נוסף על הגליון אצל המלות או יעבט אותו]: או יוציא אותו מחצר יעבץ בן שלמה יהי אחריתו להברית בדור אחר ימה שמם].

רשימה ח', בסוף מלכים: זה הספר קדש ליוי אלקי יש' בבית הכנסת באלקאהרה ארור מוכרו וארור קנהו וארור מהליף קדושתו וארור מעביטו הקדישו השר דויד בן השר יפת נבר אלס כנדר י השם יכפיל שכרו ויהיה בעורו הוא ושומר זה הספר והקרא בו ושלום.

רשימה ז', שם למטה: זה הספר קדש ליוי על עדת בני מקרא בכנסת אלקאהרה. ואחרי דקוקי הטעמים נמצא כתוב כ"י הסופר עצמו מנין הנביאים שנתבאו על ישראל ועמהם גם הע' זקנים, ויסיים, כל נביאי ישראל ממש רבינו איש האלקים ראש הנביאים ואבי הסופרים עד דניאל ומלאכי מאה ושבעה עשר [במגילה י"ג כתוב מ"ה נביאים ואם נצרך ע' זקנים יצא לנו ק"ח] מכן והלך [מכאן ואילך] ולחתם חזון ונביא, מכן והלך הט' אונך ושמע דברי הכמים. —

הקוראים הנבונים יסלחו לי על אשר הארכתני להביא בשלימות את כל הרשימות, כי כדאי הוא התנ"ך היותר ישן מכל כ"י הנודעים עד עתה, הנכתב ע"י אבי אהרן בן אשר שנדע אודותיו כל הפרטים — והנה דעתי ג"כ כדעת הר"י ספיר במקום הנזכר, שאין מכ"י זה שום ראיה על היות הסופר משה בן אשר ובנו אהרן קראים, ולהיפך יש ראיות מוכיחות שהיו רבנים, ומבלי להאריך פה אעיר כי דבריו בסוף דקוקי הטעמים, ולחתום חזון ונביא מכאן ואילך הט' אונך ושמע דברי הכמים הם לקוחים מפרק ל' לסדר עולם רבא כי גם שם נאמר: עד כאן היו נביאים מתנבאים ברוח הקודש מכאן ואילך הט' אונך ושמע דברי הכמים [וראה הערתו בוכרון לראשונים ה' עמוד ג"ז הערה מ"א] והקראים מעולם נתנו כתף סוררת לדברי הכמים שהיו אחרי הנביאים, וכל הרשימות שנזכרו בהם, קראים, ללקראין, ובני מקרא, הלא נכתבו זמן רב אחרי משה בן אשר בעת שבא הכ"י לידם, ובהכרח שהקראי יעבץ בן שלמה אל כלפי ש בירושלים איננו האיש יעבץ בן שלמה הבללי שבעבורו נכתב התנ"ך, והאחרון היה רבני, וכפי ההשערה בסבריה ששם לא היו קראים מעולם, וגם בזה יש הפרש בין כתובות הרבנים והקראים הקדמונים שהראשונים לא יכתבו את השם בן ד ככתיבתו והקראים כתבו אותו ככתיבתו, ודי בזה לע"ע.

כ"י ד', בסוף ס' כתובים הנמצא כמו כן אצל הקראים שם תמצא רשימת הסופר: אני זכריה הסופר בר ענן המלמד מארץ מערב נהוה בגן עדן כתבתי ונקדתי בעזרת שדי זה הכתובים למרי יצחק הפרח הטוב בר אפרים הכהן סופא טבא בשנת ארבעת אלפים ושבע מאות ושמונים ושמונה לבריאת עולם [1028 למספרם] ועפ"י ההשערה הסופר היה קראי. כ"י ה', ברף א' הנספה לכ"י אחר שם תמצא הרשימה שנכתבה באותיות גדולות: אני שמואל בן יעקב כתבתי ונקדתי ומסרתי זה ארבעה הנביאים הראשונים, למי ישמר דרך אמונים, שדי ישקף משמי מעונים, לרחם עמו זה כמה שנים, אמן. וכאשר נראה לי לפי דמיון הכתב הוא הסופר שמואל בן יעקב שכתב את התנ"ך (שהיה באדעסא ועתה נמצא פה באוצר ספרי הממשלה) בשנת ד' אלפים תש"ע, ועוד נמצא ממנו בפה תורה עם מסרה ותרגום ערבי לרב סעדיה גאון החסר בראשו.

בעיר אומיר היא סמירנא

כ"י א', ראיתי בבית הרב ר' אברהם פאלאני, תשובות הרב ר' יהושע בנבנשת בעל ס' סלע יהושע על הירושלמי, ספר גדול בכמות המחויק מרובה, נייר פֿוליו. כ"י ב', שם תמצא ג"כ אסיפת דינים גדולה מחולקת לסדר ההלכות מהרב ר' יום טוב דאגון בעל ס' כבוד יום טוב, נייר פֿוליו. זה המעט ראיתי בנסיעתי וכמה מהם לא עלתה בידי רק להשקוף עליהם בסקירה קלה כי איך עלי הדרך, או מפאת כי צרה עין בעל הכ"י באורחים ובהול הוא על ספריו או ממנו, וברצות ד' אקוה לדבר במאמרי הבא בפרטות אודות הכ"י שהצליח ד' בידי להביאם אתי מנסיעתי זאת.

אברהם אליהו הרכבי.

ס"ט פטרבורג, כסלו, תרנ"ה.

